

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรากฏการณ์ด้านแรงงานที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งได้รับความสนใจและมีผลกระทบอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมาคือ มีแรงงานย้ายถิ่นฐานจากประเทศไทยไปทำงานในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

การจัดส่งคนงานไทยไปทำงานต่างประเทศในรูปของธุรกิจเอกชน เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2516 (กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย, 2526) โดยมีสำนักงานจัดหางานเอกชนขอใบอนุญาตจากทะเบียนกลาง (อธิบดีกรมแรงงาน) จัดส่งคนงานไทยไปทำงานด้านบริการในประเทศสหราชอาณาจักร ต่อมาในปี 2518 ก็ได้มีการจัดคนงานไทยระดับช่างฝีมือ และกึ่งฝีมือเดินทางไปทำงานในประเทศแถบตะวันออกกลางเป็นจำนวนมาก โดยทำงานในประเทศซาอุดีอาระเบียมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ลิเบีย และอิรัก ส่วนในประเทศแถบเอเชียมีแรงงานไทยในสิงคโปร์มากที่สุด

สาเหตุสำคัญที่ทำให้แรงงานไทยตื่นตัวในเรื่องนี้คือ ในช่วงปี 2515-2518 ประเทศไทยประสบปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นอย่างมากอันเป็นผลจากการขึ้นราคาน้ำมันครั้งใหญ่ของประเทศผู้ผลิตน้ำมันส่งออก (OPEC) ที่ส่งผลสะท้อนเศรษฐกิจทั่วโลก ประกอบกับการถอนฐานทัพสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศไทย ทำให้อัตราการว่างงานภายในประเทศสูง ในขณะที่เดียวกันนี้เองกลุ่มประเทศทางตะวันออกกลางได้มีการเร่งรัดพัฒนาโครงการก่อสร้างต่างๆ และต้องการแรงงานจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก (พิรเทพ รุ่งชีวิน และคณะ, 2525 : 2) จึงเป็นโอกาสอันดีของคนงานไทยที่เข้าไปรับจ้างทำงานตามโครงการของประเทศเหล่านั้น ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์เองในช่วงปี พ.ศ. 2517-2518 ก็ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกเช่นเดียวกัน และเมื่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของโลกเริ่มดีขึ้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ทำให้การจ้างงานในสิงคโปร์เริ่มขยายตัวดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรมและการก่อสร้าง สิงคโปร์มีนโยบายเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกอย่างกว้างขวาง การผ่อนปรนการว่าจ้างแรงงานต่างชาติที่จำเป็นต่อการผลิตจึงได้ถูกนำมาใช้อีกครั้งหนึ่ง และได้

ขยายขอบเขตตลาดแรงงานของตนไปยังประเทศอื่นรอบๆ สิงคโปร์อีกด้วย กล่าวคือ เดิมนั้น สิงคโปร์มักจะว่าจ้างแรงงานจากประเทศมาเลเซียซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งประจำ การขยายตัวทาง เศรษฐกิจในช่วงนี้สิงคโปร์ขยายตลาดไปยังประเทศที่ถือว่าไม่เป็นประเทศแหล่งประจำ อันได้แก่ ประเทศไทย ศรีลังกา ฟิลิปปินส์ บังคลาเทศ และอินเดีย สำหรับประเทศไทยประมาณว่ามี แรงงานไทยในสิงคโปร์ทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่า 60,000 คน (สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุข มูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข, 2535 : 5)

การเดินทางไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทย ย่อมมีทั้งผลดีและผลเสีย เกิดกับผู้ไป ทำงานต่างประเทศเอง และสังคมประเทศชาติเป็นส่วนรวม เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นผลดีในการ ช่วยลดปัญหาการว่างงานภายในประเทศเท่านั้น ยังช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่าง ประเทศอีกด้วย โดยในแต่ละปีจะมีเงินส่งกลับจากประเทศต่างๆ ที่แรงงานไทยไปทำงานอยู่เป็น จำนวนมาก จะเห็นได้จากจำนวนเงินส่งกลับในปี พ.ศ. 2519 เป็นจำนวน 485.1 ล้านบาท ได้เพิ่มขึ้นเป็น 19,313.9 ล้านบาท (คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงานใน ต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข, 2533 : 8)

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ปรากฏว่ามีผู้ใช้แรงงานไทยที่เดินทางไปทำ งานในประเทศสิงคโปร์ได้เสียชีวิตขณะนอนหลับโดยไม่ทราบสาเหตุจำนวนถึง 111 คน (สำนัก งานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, 2533 : 2) คณะกรรมการอำนวยการ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงานในต่างประเทศ ได้ศึกษาสาเหตุการตายของคนไทยใน สิงคโปร์ เมื่อปี พ.ศ. 2533 จากข้อมูลรณบัตร ณ สถานทูตไทยในสิงคโปร์ตั้งแต่ มกราคม 2527 - สิงหาคม 2533 ผลการศึกษาพบว่ามีคนไทยในสิงคโปร์เสียชีวิต 390 ราย เฉลี่ย 56 ราย/ปี เป็นเพศชายร้อยละ 97.94 และเพศหญิงร้อยละ 24 ผลจากการสอบสวนโรคเบื้องต้น ของคณะแพทย์ไทย โดยประสานงานกับคณะแพทย์ของประเทศสิงคโปร์ประกอบการศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องพบว่า การเสียชีวิตขณะนอนหลับโดยไม่ทราบสาเหตุไม่น่าจะเกิดจากสารพิษ ดังเช่น พิษจากท่อ พี.วี.ซี ในการนั่งข้าวเหนียว หรือพิษจากสุราพื้นเมืองตามที่ปรากฏเป็นข่าว อีกทั้งไม่ ทราบสาเหตุใดๆ ที่น่าจะสงสัยว่าเป็นการเสียชีวิตจากการถูกฆาตกรรม แต่เป็นการเสียชีวิตที่ไม่ สามารถระบุสาเหตุได้อย่างแน่ชัดจึงเรียกภาวะเช่นนี้ว่า "การตายฉับพลันในขณะที่นอนหลับโดยไม่ รู้สาเหตุ" (Sudden Unexplained Nocturnal Death Syndrome = SUNDS) และ "การตายฉับพลันโดยไม่ทราบสาเหตุ" (Sudden Unexplained Death Syndrome = SUDS) โดยการสันนิษฐานเหตุเสียชีวิตในขั้นต้นว่า เกิดจากปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน อย่างน้อยที่สุด

มีปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ 1) ขาดวิตามินบี 1 และโปแตสเซียมในเลือด 2) ทรากตรำทำงานหนักเกินไป 3) การดื่มเหล้า เบียร์ และยาบางชนิดที่ทำให้โทษแก่ร่างกาย และ 4) ความเครียดทางอารมณ์และความวิตกกังวล เนื่องจากสภาพที่พลัดพรากจากบ้านและครอบครัว ภาวะหนี้สิน และปัญหาการใช้ภาษาในการสื่อสาร (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2533: 5) จากรายงานของกองสาธารณสุขภูมิภาค สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปี 2536 พบว่า จำนวนแรงงานไทยที่ไปใช้บริการตรวจร่างกายที่หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของประเทศไทยจัดไป ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2535 ถึงมีนาคม 2536 มีแรงงานไทยป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ 783 ราย โรคระบบกล้ามเนื้อ 680 ราย ระบบย่อยอาหาร 408 ราย โรคผิวหนัง 748 ราย โรคแปรปรวนทางจิต 161 ราย และอื่นๆ อีก

เมื่อพิจารณาแรงงานย้ายถิ่นเหล่านี้ อาจกล่าวได้ว่าต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำเนินชีวิต สิ่งแวดล้อม เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของตนเองเพื่อแสวงหาโอกาสใหม่ในชีวิต ซึ่งจะประสบผลสำเร็จหรือไม่และมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านส่วนตัวของผู้ย้ายถิ่นฐานเองเป็นสำคัญ หากผู้ย้ายถิ่นฐานสามารถปรับตัวและมีการผสมกลมกลืน (Assimilation) เข้ากับสังคมปลายทางที่ย้ายถิ่นไปได้ดี โอกาสที่จะประสบผลสำเร็จก็มีได้มาก ในทางตรงกันข้ามหากผู้ย้ายถิ่นเหล่านั้น ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับแบบแผนวิถีชีวิตใหม่ ก็อาจก่อให้เกิดภาวะเครียด เกิดความวิตกกังวล รู้สึกโดดเดี่ยว และเป็นโรคประสาทได้ (เนาวรัตน์ พลาไยงาม และ สุภวัณษ์ พลาไยงาม, 2527 : 60) การที่ต้องมาอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสามารถทำให้คนดึงเครียดไปตามสถานการณ์ต่างๆ จากสภาพความกดดัน ความรู้สึกขัดแย้ง ความผิดหวัง ความรู้สึกสับสน ความดึงเครียดกดดันภายในจิตใจ หรือที่เรียกว่า ความคับข้องใจย่อมเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข (นิทานนิธยาน, 2520: 237-238) ดังนั้นกระบวนการปรับตัว จึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นเพื่อให้ผู้อยู่รอดในสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วิธีการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ถ้าไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมย่อมก่อให้เกิดความวิตกกังวล ความขัดแย้ง และก่อให้เกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรมอันเนื่องมาจากความบกพร่องในการปรับตัว

ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ใช้แรงงานไทย ที่มีความประสงค์ไปทำงานต่างประเทศจึงควรได้รับความสนใจจากบุคคล หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือ เพื่อเตรียมความพร้อมของแรงงานไทยดังกล่าว

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของแรงงานไทยที่ทำงานในประเทศสิงคโปร์ ทั้งด้านลักษณะส่วนบุคคลและสภาพทางสังคม ทั้งนี้ เพื่อจะได้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการประกอบการพิจารณาแนวทางในการจัดทำคู่มือการให้ความรู้แก่ผู้ใช้แรงงาน ที่มาตรวจร่างกายที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ เกี่ยวกับข้อแนะนำการปฏิบัติตัวให้มีสุขภาพดี ขณะทำงานในประเทศสิงคโปร์ ตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นต่อแรงงานไทย อาทิเช่น สังคมและวัฒนธรรมของประเทศสิงคโปร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และกฎหมายที่สำคัญ ขั้นตอนในการติดต่อประสานงานเพื่อเดินทางไปทำงานในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งผู้ศึกษาเชื่อว่าเป็นประโยชน์ต่อแรงงานไทย และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งแรงงานไทยไปต่างประเทศ แรงงานไทยเหล่านั้นถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศ และแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 และฉบับที่ 8 ในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ก็ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มประชากรที่อพยพแรงงานรวมถึงแรงงานไทยในต่างประเทศด้วย เนื่องจากแรงงานเหล่านั้นล้วนเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวมด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลของแรงงานไทยและสภาพทางสังคมของแรงงานไทยขณะอยู่ในประเทศสิงคโปร์
2. ศึกษาระดับการปรับตัวของแรงงานไทยในสิงคโปร์
3. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของแรงงานไทย
4. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพของแรงงานไทยขณะทำงานในสิงคโปร์
5. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวกับสุขภาพของแรงงานไทย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบคุณลักษณะส่วนบุคคลและสภาพทางสังคมของแรงงานไทย ขณะอยู่ในประเทศสิงคโปร์ และความสัมพันธ์ของการปรับตัวกับภาวะสุขภาพของผู้ใช้แรงงานในประเทศสิงคโปร์
2. ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผน และเป็นแนวทางเพื่อช่วยเหลือแรงงานไทยที่จะไปทำงานต่างประเทศ โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ และการปรับตัวของแรงงานไทยที่ไปทำงานในประเทศสิงคโปร์

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาผู้ที่เคยเดินทางไปทำงานในประเทศสิงคโปร์ และกลับมาอยู่ประเทศไทยไม่เกิน 3 ปี และเข้ามารับการตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อประกอบการขออนุญาตเดินทางกลับไปทำงานในต่างประเทศอีก

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

แรงงานไทย หมายถึง แรงงานไทยที่เคยเดินทางไปทำงานในประเทศสิงคโปร์ และกลับมาอยู่ในประเทศไทยในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี

ประสบการณ์การย้ายถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ที่แรงงานไทยเคยหรือไม่เคยย้ายถิ่นจากภูมิลำเนาเดิมไปยังท้องถิ่นอื่น ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นภายในประเทศ หรือต่างประเทศ ภายในระยะเวลา 3 ปี ก่อนที่จะไปทำงานในประเทศสิงคโปร์ครั้งสุดท้าย

บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะและการแสดงออกของแรงงานไทยที่เกี่ยวกับตัวเองและเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ซึ่งแบ่งลักษณะบุคลิกภาพเป็น 2 ด้านคือ

ก. **บุคลิกภาพด้านบวก** หมายถึง ลักษณะและการแสดงออกของแรงงานไทยที่เกี่ยวกับตัวเองและผู้อื่น ซึ่งลักษณะหรือการแสดงดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือเพื่อนร่วมงาน

ข. **บุคลิกภาพด้านลบ** หมายถึง ลักษณะและการแสดงออกของแรงงานไทยที่เกี่ยวกับตัวเองและผู้อื่น ซึ่งการแสดงหรือลักษณะดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมและเพื่อนร่วมงาน

ที่พักอาศัย หมายถึง สภาพของที่พักอาศัยของแรงงานไทยในขณะที่อยู่ในประเทศสิงคโปร์

โภชนาการ หมายถึง พฤติกรรมการรับประทานอาหารของแรงงานไทยขณะที่อยู่ในประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ การได้รับอาหารที่พอเพียงและมีคุณภาพ

การพักผ่อน หมายถึง การพักผ่อนนอนหลับ การใช้เวลาว่างและการพักผ่อนหย่อนใจของแรงงานไทยขณะที่อยู่ในประเทศสิงคโปร์

ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน หมายถึง ประสบการณ์ที่แรงงานไทยเคยได้รับจากเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ การได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ด้านการดูแลให้ความช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วยให้คำแนะนำต่างๆ รวมทั้งประสบการณ์การทะเลาะวิวาทกัน ซึ่งแบ่งลักษณะความสัมพันธ์เป็น 2 ด้านคือ

ก. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานด้านบวก หมายถึง แรงงานไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานในด้านให้การช่วยเหลือดูแลเมื่อเจ็บป่วย และไม่เคยมีการทะเลาะวิวาทกับเพื่อนร่วมงาน

ข. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานด้านลบ หมายถึง แรงงานไทยมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับเพื่อนร่วมงาน โดยไม่มีการช่วยเหลือเมื่อยามเจ็บป่วย และมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับเพื่อนร่วมงาน

ระยะเวลาในการทำงาน หมายถึง ชั่วโมงการทำงานของแรงงานไทย ทั้งเวลาปกติและทำนอกเวลารวมเฉลี่ยต่อสัปดาห์

สุขภาพ หมายถึง สภาวะต่างๆ ของบุคคล ประกอบด้วย สุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งแสดงออกซึ่งความมั่นคง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาสุขภาพของแรงงานไทยจากการประเมินการรับรู้เกี่ยวกับสุขภาพของแรงงานไทยในขณะที่อยู่ในประเทศสิงคโปร์ เปรียบเทียบกับสุขภาพของแรงงานไทยก่อนไปสิงคโปร์ ซึ่งพิจารณาจากการปรับตัวของแรงงานไทยในระหว่างที่ทำงานในสิงคโปร์

การปรับตัว หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของแรงงานไทยในการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งภายนอกและภายในร่างกายของแรงงานไทยในช่วงเวลาที่ทำงานอยู่ในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ประเมินจากความสามารถของคนในการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน 4 ด้าน คือ

1. การปรับตัวตามความต้องการด้านสรีรวิทยา หมายถึง พฤติกรรมของแรงงานในการตอบสนองความต้องการปฐมภูมิของร่างกาย ได้แก่ อาหาร การพักผ่อน การออกกำลังกาย การจับจ่าย

2. การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการตอบสนอง ความรู้สึกนึกคิดที่คนมีต่อตนเอง

3. การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมของแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำบทบาทหน้าที่ในสังคม ได้แก่ บทบาทการเป็นสมาชิกของชุมชน บทบาทการเป็นแรงงาน บทบาทการทำงานร่วมกับผู้อื่น บทบาทการมีส่วนร่วมกระทำกิจกรรมในสังคม

4. การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน หมายถึง ความเหมาะสมของพฤติกรรมของแรงงานในการช่วยเหลือตนเอง การขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นและการให้ความช่วยเหลือจากผู้อื่น